

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

20 април 2023 година *

„Преюдициално запитване — Конкуренция — Вертикални ограничения на конкуренцията — Член 101, параграфи 1 и 2 ДФЕС — Принцип на ефективност — Регламент (ЕО) № 1/2003 — Член 2 — Директива 2014/104/ЕС — Член 9, параграф 1 — Обвързващо действие на окончателните решения на националните органи за защита на конкуренцията, с които се установява нарушение на правилата на конкурентното право — Приложение *ratione temporis* и *ratione materiae* — Искове за обезщетение за вреди и за обявяване на нищожност за нарушения на разпоредбите на правото на Съюза в областта на конкуренцията“

По дело C-25/21,

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Madrid (Търговски съд № 2, Мадрид, Испания) с акт от 30 ноември 2020 г., постъпил в Съда на 15 януари 2021 г., в рамките на производство по дело

ZA,

AZ,

BX,

CV,

DU,

ET

срещу

Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: Ал. Арабаджиев (докладчик), председател на състава, P. G. Xuereb, A. Kumin, N. Wahl и I. Ziemele, съдии,

генерален адвокат: G. Pitruzzella,

* Език на производството: испански.

секретар: M. Ferreira, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 19 май 2022 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за ZA, AZ, BX, CV, DU и ET, от A. Hernández Pardo, I. Sobrepera Millet и L. Ruiz Ezquerria, abogados,
- за Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA, от M. P. Arévalo Nieto, Á. Requeijo Pascua и M. Villarrubia García, abogados,
- за испанското правителство, от L. Aguilera Ruiz, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от F. Jimeno Fernández и C. Urraca Caviedes, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 8 септември 2022 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 101, параграф 2 ДФЕС и на член 2 от Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 година относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове [101 и 102 ДФЕС] (ОВ L 1, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 167).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между ZA, AZ, BX, CV, DU и ET (наричани по-нататък заедно „наследниците на KN“), от една страна, и Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA (наричано по-нататък „Repsol“), от друга страна, във връзка с искове, предявени от наследниците на KN, за обявяване на недействителност на договори, сключени между тях и Repsol, както и за обезщетение за вредите, които се твърди, че са причинени от тези договори.

Правна уредба

Правото на Съюза

Регламент № 1/2003

- 3 Член 2 от Регламент № 1/2003, озаглавен „Тежест на доказване“, гласи:
„При всяко производство на национално или общностно равнище във връзка с прилагането на членове [101 и 102 ДФЕС] тежестта на доказване на нарушение на член [101], параграф 1 или на член [102 ДФЕС] се носи от страната или органа, който твърди наличието на нарушение.

Предприятието или сдружението на предприятия, което ще се възползва от възможността по член [101], параграф 3 [ДФЕС], носи тежестта на доказване, че условията на посочения параграф са изпълнени“.

Директива 2014/104/ЕС

- 4 Съображение 34 от Директива 2014/104/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 ноември 2014 година относно някои правила за уреждане на искове за обезщетение за вреди по националното право за нарушения на разпоредбите на правото на държавите членки и на Европейския съюз в областта на конкуренцията (ОВ L 349, 2014 г., стр. 1) предвижда:

„За осигуряването на ефективното и последователно прилагане на членове 101 и 102 ДФЕС от страна на [Европейската комисия] и националните органи за защита на конкуренцията е необходим общ подход в рамките на [Европейския съюз] по отношение на действието на окончателните решения на националните органи за защита на конкуренцията за установяване на нарушения върху последващите искове за обезщетение за вреди. Такива решения се приемат само след като Комисията бъде уведомена за планираното решение или при липса на такова, за всякакви други документи, посочващи предложената посока на действие в съответствие с член 11, параграф 4 от Регламент (ЕО) № 1/2003, и ако Комисията не е освободила националния орган за защита на конкуренцията от неговите правомощия чрез образуване на производство съгласно член 11, параграф 6 от същия регламент. Комисията следва да осигури последователното прилагане на конкурентното право на Съюза, като дава както на двустранна основа, така и в рамките на Европейската мрежа по конкуренция, насоки за националните органи за защита на конкуренцията. За повишаване на правната сигурност, предотвратяване на непоследователността при прилагането на членове 101 и 102 ДФЕС, повишаване на ефективността и процесуалната ефективност при искове за обезщетение за вреди и насърчаване на функционирането на вътрешния пазар за предприятия и потребители, установяването на нарушение на член 101 или член 102 ДФЕС в окончателно решение на национален орган за защита на конкуренцията или на съд, упражняващ съдебен контрол, не следва да бъде преразглеждано при последващи искове за обезщетение за вреди. Следователно така установено нарушение следва да се счита за безспорно при искове за обезщетение за вреди, предявени в държавата членка на националния орган за защита на конкуренцията или на съда, упражняващ съдебен контрол, във връзка с това нарушение. Последиците от установяването на нарушението обаче следва да засягат само естеството на нарушението и неговия материален, личен, времеви и териториален обхват, както е определен от органа за защита на конкуренцията или съда, упражняващ съдебен контрол, при упражняване на тяхната компетентност. Когато е постановено решение, с което се установява нарушение на разпоредбите на националното конкурентно право, когато конкурентното право на Съюза и националното конкурентно право се прилагат по едно и също дело и успоредно, също следва да се приеме, че нарушението е установено по безспорен начин“.

- 5 Член 1 от тази директива, озаглавен „Предмет и обхват“, предвижда:

„1. С настоящата директива се установяват определени правила, необходими да се гарантира, че всеки, който е претърпял вреда вследствие на нарушение на конкурентното право от страна на предприятие или сдружение на предприятия, може ефективно да упражни правото си да претендира от това предприятие или сдружение обезщетение в пълен размер за тази вреда. Освен това с нея се установяват правила за насърчаване на

конкуренция на вътрешния пазар без нарушения и отстраняване на пречките пред правилното му функциониране чрез осигуряване на равностойна защита в целия Съюз за всеки, претърпял такава вреда.

2. С настоящата директива се установяват правила за координация на прилагането на правилата за конкуренция от страна на органите за защита на конкуренцията и прилагането на тези правила при иски за обезщетение за вреди, предявени пред националните съдилища“.

6 Член 9 от посочената директива, озаглавен „Действие на националните решения“, предвижда:

„1. Държавите членки гарантират, че всяко нарушение на конкурентното право, установено с окончателно решение на национален орган за защита на конкуренцията или на съд, упражняващ съдебен контрол, се счита за безспорно за целите на иск за обезщетение за вреди, предявен пред техните национални съдилища съгласно член 101 или член 102 ДФЕС и националното конкурентно право.

2. Държавите членки гарантират, че когато окончателното решение по параграф 1 е постановено в друга държава членка, то може в съответствие с националното право да бъде представено пред техните национални съдилища най-малкото като *prima facie* доказателство за факта, че е извършено нарушение на конкурентното право, и може да бъде оценявано заедно с останалите доказателства, представени от страните, когато е приложимо.

3. Настоящият член не засяга правата и задълженията на националните съдилища съгласно член 267 ДФЕС“.

7 Член 21 от същата тази директива е озаглавен „Транспониране“ и параграф 1 от него предвижда следното:

„Държавите членки въвеждат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими, за да се съобразят с настоящата директива, до 27 декември 2016 г. Те незабавно съобщават на Комисията текста на тези разпоредби.

Когато държавите членки приемат тези разпоредби, в тях се съдържа позоваване на настоящата директива или то се извършва при официалното им публикуване. Редът и условията на позоваване се определят от държавите членки“.

8 Член 22 от тази директива, озаглавен „Прилагане във времето“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че националните мерки, които са приели в съответствие с член 21, за да се съобразят с материалноправните разпоредби на настоящата директива, нямат обратно действие.

2. Държавите членки гарантират, че всички различни от посочените в параграф 1 национални мерки, които са приели в съответствие с член 21, не се прилагат за иски за обезщетение за вреди, с които техните националните съдилища са сезирани преди 26 декември 2016 г.“.

Испанското право

- 9 Съгласно член 75, параграф 1 от Ley 15/2007 de Defensa de la Competencia (Закон 15/2007 за защита на конкуренцията) от 3 юли 2007 г. (BOE, бр. 159 от 4 юли 2007 г., стр. 28848), изменен с Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen Directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (Кралски декрет-закон 9/2017 за транспониране на директиви на Европейския съюз в областта на финансите, търговията и здравеопазването, както и за командироването на работници) от 26 май 2017 г. (BOE, бр. 126, от 27 май 2017 г., стр. 42820):

„Нарушение на конкурентното право, установено с окончателно решение на испански орган за защита на конкуренцията или на испански съд, упражняващ съдебен контрол, се счита за безспорно за целите на иск за обезщетение за вреди, предявен пред испански съд“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 10 Наследниците на KN са собственици на бензиностанция, построена от KN. В периода от 1987 г. до 2009 г. KN или наследниците му, от една страна, и Repsol, от друга страна, сключват няколко договора за изключително снабдяване с гориво.
- 11 От акта за преюдициално запитване е видно, че първите два договора, сключени на 1 юли 1987 г. и на 1 февруари 1996 г., са „договори за препродажба“, като собствеността върху доставеното от Repsol гориво се прехвърля на KN или на наследниците му от момента на прехвърлянето му в резервоара на съответната бензиностанция. Тези договори предвиждат, че възнаграждението на оператора на бензиностанцията е под формата на комисиона, която последният може да начислява върху препоръчаната от Repsol продажна цена на дребно на горивата.
- 12 На 27 април 1999 г. Asociación de Propietarios de Estaciones de Servicio y Unidades de Suministro de Andalucía (Сдружение на собствениците на бензиностанции и на снабдителни звена в Андалусия, Испания) подава жалба до компетентните органи срещу няколко рафинерии, сред които Repsol, за нарушение на националното и общностното конкурентно право.
- 13 С решение от 11 юли 2001 г. (наричано по-нататък „решението от 2001 г.“) Tribunal de Defensa de la Competencia (орган за защита на конкуренцията, Испания) установява, че като в рамките на договорните си правоотношения с някои испански бензиностанции е определило продажните цени на дребно на горивата, Repsol е нарушило правилата на конкурентното право. Този орган разпорежда на Repsol да преустанови нарушението.
- 14 Това решение, чиято валидност е оспорена от Repsol, е потвърдено с решение на Audiencia Nacional (Национален съд, Испания) от 11 юли 2007 г. Repsol подава жалба срещу това решение пред Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания), който с решение от 17 ноември 2010 г. отхвърля жалбата. Вследствие на това решението от 2001 г. влиза в сила.
- 15 На 22 февруари 2001 г., 22 февруари 2006 г. и 17 юли 2009 г. наследниците на KN сключват други три договора с Repsol. Последните, които също са договори за препродажба, съдържат задължение за изключително снабдяване в полза на това дружество.

- 16 След разследване на Comisión Nacional de la Competencia (Национална комисия по конкуренцията, Испания), на 30 юли 2009 г. този орган приема решение (наричано по-нататък „решението от 2009 г.“), с което санкционира някои рафинерии, сред които и Repsol, за това, че косвено са определяли продажната цена на дребно на горивата, начислявани от съответните бензиностанции. Посоченият орган установява, че Repsol е нарушило член 81, параграф 1 ЕО (понастоящем член 101, параграф 1 ДФЕС) и член 1 от Ley 16/1989 de Defensa de la Competencia (Закон 16/1989 за защита на конкуренцията) от 17 юли 1989 г. (ВОЕ бр. 170 от 18 юли 1989 г., стр. 22747).
- 17 Решението от 2009 г., срещу което е подадена жалба за отмяна, е потвърдено с решения на Tribunal Supremo (Върховен съд) от 22 май и 2 юни 2015 г. и е придобило окончателен характер.
- 18 В рамките на контролно производство Националната комисия по конкуренция приема три решения, в които констатира, че Repsol е продължило да нарушава правилата на конкурентното право до 2019 г.
- 19 При тези условия на основание член 101, параграф 2 ДФЕС след решенията от 2001 г. и 2009 г. наследниците на КН предявяват пред запитващата юрисдикция Juzgado de lo Mercantil № 2 de Madrid (Търговски съд № 2, Мадрид, Испания), от една страна, иск за обявяване на нищожността на сключените с Repsol договори, с мотива че в нарушение на член 101, параграф 1 ДФЕС това дружество е определило продажната цена на дребно на разглежданите горива за отопление и моторни горива, и от друга страна, иск за обезщетение за вредите, за които се твърди, че са причинени от тези договори. За да докажат наличието на съответното нарушение, в рамките на тези иски наследниците на КН се позовават на решенията от 2001 г. и от 2009 г.
- 20 Запитващата юрисдикция припомня, първо, че съгласно член 2 от Регламент № 1/2003 тежестта на доказване на нарушение на член 101 ДФЕС се носи от страната, която твърди наличието на нарушение.
- 21 Второ, тя отбелязва, че по принцип в съответствие с член 9, параграф 1 от Директива 2014/104 в рамките на иск за обезщетение за вреди, предявен след влязло в сила решение на национален орган за защита на конкуренцията, съответният ищец може да изпълни задължението си за доказване на наличието на нарушение, като докаже, че това решение се отнася именно до разглежданото договорно правоотношение.
- 22 Съгласно националната съдебна практика обаче в рамките на иск за установяване на нищожност по член 101, параграф 2 ДФЕС като предявения от наследниците на КН окончателно решение на национален орган за защита на конкуренцията няма обвързващо действие, ако не се докаже, че констатираното в това решение нарушение и твърдяното нарушение, предмет на този иск, са едни и същи и че именно ищецът, а не друго лице е пострадало от това нарушение.
- 23 Ето защо според запитващата юрисдикция е необходимо да се направи индивидуален анализ на договорното правоотношение, предмет на спора, и да се докаже, че именно ищецът, оператор на бензиностанция, а не друго лице, е пострадал от практиката за определяне на цените.

- 24 Запитващата юрисдикция уточнява, че съгласно националната съдебна практика, когато по-специално нарушението, констатирано в окончателно решение на национален орган за защита на конкуренцията, и нарушението, предмет на иск за обявяване на нищожност на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, не съвпадат, такова решение дори не представлява улика за наличието на нарушение на правилата на конкуренцията.
- 25 Следователно, за да може да бъде постановено решение за обявяване на нищожността на разглежданите в главното производство договори, в случая наследниците на KN би трябвало отново да представят пред тази юрисдикция доказателствата, съдържащи се в административната преписка, разгледана от националните органи за защита на конкуренцията.
- 26 В този контекст запитващата юрисдикция счита, че да се отрече всякакво обвързващо действие на окончателните решения на националния орган за защита на конкуренцията, би довело до запазване в сила на договори, които нарушават член 101 ДФЕС.
- 27 Според тази юрисдикция, ако наследниците на KN успеят да докажат, че тези договори съответстват във времево и териториално отношение на практиките, санкционирани от националните органи за защита на конкуренцията в техните окончателни решения, както и на вида на разглежданите от тези органи договори, следва да се приеме, че те са изпълнили задължението си за доказване по член 2 от Регламент № 1/2003 и следователно са успели да докажат наличието на нарушение на член 101 ДФЕС, което е предмет на техните искове.
- 28 При тези обстоятелства Juzgado de lo Mercantil № 2 de Madrid (Търговски съд № 2, Мадрид) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Ако ищецът докаже, че договорното му правоотношение за изключително снабдяване с право да носи наименованието на доставчика (при режим на комисионен договор или на договор за окончателна продажба при референтна цена/препродажба при наличие на отстъпка) с Repsol попада в териториалния и времевия обхват, анализиран от националния орган за защита на конкуренцията, трябва ли да се счита, че договорното правоотношение попада в обхвата на решението на Tribunal de Defensa de la Competencia (Орган за защита на конкуренцията [...]) от 11 юли 2001 г. (преписка 490/00 REPSOL) или на решението на [Националната комисия по конкуренция] от 30 юли 2009 г. (преписка 652/07 REPSOL/CEPSA/BP), като с оглед на тези решения се приемат за изпълнени изискванията по член 2 от Регламент (ЕО) № 1/2003, що се отнася до тежестта на доказване на нарушението?
- 2) При утвърдителен отговор на [първия] въпрос и ако в конкретния случай е доказано, че договорното правоотношение попада в обхвата на решението на Tribunal de Defensa de la Competencia (Орган за защита на конкуренцията [...]) от 11 юли 2001 г. (преписка 490/00 REPSOL) или на решението на [Националната комисия по конкуренция] от 30 юли 2009 г. (преписка 652/07 REPSOL/CEPSA/BP), трябва ли от това задължително да следва обявяване на нищожността на споразумението в съответствие с член 101, параграф 2 ДФЕС?“

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

Предварителни бележки

- 29 Запитващата юрисдикция се позовава на Директива 2014/104, и в частност на член 9, параграф 1 от нея. Тази разпоредба обаче би могла да има значение за решаването на спора по главното производство само ако този спор попада в нейния материален и времеви обхват.
- 30 В това отношение, що се отнася до материалния обхват на член 9 от Директива 2014/104, следва да се отбележи, както е видно от заглавието на тази директива и от член 1 от нея, озаглавен „Предмет и обхват“, че посочената директива установява някои правила, уреждащи исковете за обезщетение за вреди, предявени на национално равнище за нарушения на разпоредбите на правото на държавите членки и на Съюза в областта на конкуренцията.
- 31 От това следва, че материалният обхват на Директива 2014/104, включително този на член 9 от нея, е ограничен само до исковете за обезщетение за вреди, предявени за нарушения на правилата на конкуренцията, и следователно не обхваща други видове искове с предмет нарушения на разпоредбите на конкурентното право, като например исковете за обявяване на нищожност, предявени на основание член 101, параграф 2 ДФЕС.
- 32 От това следва, че искът за обявяване на нищожност, предявен от наследниците на KN на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, не попада в материалния обхват на Директива 2014/104.
- 33 Що се отнася до приложимостта във времето на член 9, параграф 1 от тази директива към иска за обезщетение за вреди на наследниците на KN, следва да се припомни, че за да се определи приложимостта във времето на разпоредбите на посочената директива, следва да се установи на първо място дали съответната разпоредба е материалноправна (решение от 22 юни 2022 г., Volvo и DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, т. 38).
- 34 В случай че член 9, параграф 1 от Директива 2014/104 се квалифицира като „материалноправна разпоредба“ и при положение че в случая е безспорно, че тази директива е транспонирана в испанското право пет месеца след изтичането на срока за транспониране, предвиден в член 21 от нея, тъй като Кралски декрет-закон 9/2017 за транспониране на посочената директива е влязъл в сила на 27 май 2017 г., би следвало да се провери, на второ място, дали разглежданото в главното производство положение, доколкото не може да бъде квалифицирано като ново, е било заварено при изтичането на срока за транспониране на същата директива, а именно 27 декември 2016 г., или е продължило да поражда правни последици след изтичането на този срок (вж. в този смисъл решение от 22 юни 2022 г., Volvo и DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, т. 42 и 48).
- 35 Ако обаче тази разпоредба се квалифицира като „процесуална разпоредба“, тя следва да се прилага към съответното правно положение към датата, на която е влязла в сила (вж. в този смисъл решение от 3 юни 2021 г., Jumbocarry Trading, C-39/20, EU:C:2021:435, т. 28).

- 36 Що се отнася, на първо място, до това дали член 9, параграф 1 от Директива 2014/104 има материалноправен характер или не, следва да се припомни, че както личи от текста на тази разпоредба, държавите членки гарантират, че всяко нарушение на конкурентното право, установено с окончателно решение на национален орган за защита на конкуренцията или на съд, упражняващ съдебен контрол, се счита за безспорно за целите на иск за обезщетение за вреди, предявен пред техните национални съдилища съгласно член 101 или член 102 ДФЕС и националното конкурентно право.
- 37 От текста на посочената разпоредба следва, че тя по същество придава обвързващо действие на окончателните решения на национален орган за защита на конкуренцията или евентуално на решенията на съд, упражняващ съдебен контрол, с които се установяват нарушения на конкурентното право, за целите на искове за обезщетение за вреди, предявени пред съд на същата държава членка като тази, в която посоченият орган упражнява своите правомощия.
- 38 По-специално член 9, параграф 1 от Директива 2014/104 установява необорима презумпция за наличието на нарушение на конкурентното право.
- 39 След като обаче, както е видно от практиката на Съда, наличието на нарушение на конкурентното право, наличието на вреда, причинена от това нарушение, причинно-следствената връзка между тази вреда и посоченото нарушение, както и самоличността на извършителя на същото това нарушение са част от абсолютно необходимите данни, с които увреденото лице трябва да разполага, за да предяви иск за обезщетение за вреди (вж. в този смисъл решение от 22 юни 2022 г., Volvo и DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, т. 60), следва да се приеме, че член 9, параграф 1 от Директива 2014/104 се отнася до наличието на един от съставните елементи на гражданската отговорност за нарушения на правилата на конкурентното право и следователно трябва да се квалифицира като материалноправна норма, както по същество отбелязва генералният адвокат в точка 64 от заключението си.
- 40 Ето защо следва да се приеме, че член 9, параграф 1 от Директива 2014/104 има материалноправен характер по смисъла на член 22, параграф 1 от тази директива.
- 41 Както следва от точка 34 от настоящото решение, за да се определи приложимостта във времето на член 9, параграф 1 от Директива 2014/104, на второ място, следва да се провери дали разглежданото в главното производство положение е заварено при изтичането на срока за транспониране на тази директива, или продължава да поражда правни последици след изтичането на този срок.
- 42 За тази цел следва да се вземат предвид естеството и механизмът на функциониране на член 9, параграф 1 от Директива 2014/104 (вж. в този смисъл решение от 22 юни 2022 г., Volvo и DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, т. 49 и 100).
- 43 Както следва от точка 38 от настоящото решение, тази разпоредба установява презумпция, че нарушение на конкурентното право, констатирано с окончателно решение на национален орган за защита на конкуренцията или с решение на съд, извършващ съдебен контрол, трябва да се счита за безспорно за целите на иск за обезщетение за вреди за нарушение на конкурентното право, предявен след такива решения пред съд на същата държава членка като тази, в която посоченият орган и съд, извършващ съдебен контрол, упражняват правомощията си.

- 44 След като фактът, за който законодателят на Съюза е установил, че дава възможност съответното нарушение да се приеме за безспорно за целите на съответния иск за обезщетение за вреди, е датата, на която съответното решение е станало окончателно, следва да се провери дали тази дата предхожда датата, на която изтича срокът за транспониране на Директива 2014/104, тъй като последната не е транспонирана в испанското право в този срок.
- 45 В случая от преписката, с която разполага Съдът, е видно, от една страна, че решението от 2001 г. е станало окончателно след постановяване на решението от 17 ноември 2010 г. на Tribunal Supremo (Върховен съд). От друга страна, решението от 2009 г. е станало окончателно след постановяване на решенията на Tribunal Supremo (Върховен съд) от 22 май и 2 юни 2015 г. Така тези решения са станали окончателни преди датата, на която изтича срокът за транспониране на Директива 2014/104. От това следва, че разглежданите в главното производство положения са заварени.
- 46 Ето защо с оглед на член 22, параграф 1 от Директива 2014/104 следва да се приеме, че член 9, параграф 1 от тази директива не може да се прилага *ratione temporis* към искове за обезщетение за вреди, предявени след решения на националните органи за защита на конкуренцията, които са станали окончателни преди датата, на която е изтекъл срокът за транспониране на посочената директива.
- 47 При тези условия в случая националната правна уредба, както е тълкувана от компетентните национални съдилища, следва да се разгледа по-специално с оглед на член 101 ДФЕС, както е приложен с член 2 от Регламент № 1/2003.

По същество

- 48 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 101 ДФЕС, както е приложен с член 2 от Регламент № 1/2003 и разглеждан във връзка с принципа на ефективност, трябва да се тълкува в смисъл, че нарушението на конкурентното право — констатирано в решение на национален орган за защита на конкуренцията, срещу което е подадена жалба за отмяна пред компетентните национални съдилища, но което е станало окончателно, след като е потвърдено от тези съдилища — трябва да се счита за установено от ищеца, до доказване на противното, в рамките както на иск за обявяване на нищожност на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, така и на иск за обезщетение за вреди за нарушение на член 101 ДФЕС, като по този начин тежестта на доказване, определена в посочения член 2, се прехвърля върху ответника, доколкото времевият и териториалният обхват на твърдяното нарушение, предмет на тези жалби, съвпадат с този на нарушението, констатирано в това решение.
- 49 Съгласно постоянната съдебна практика наред с налагането на задължения на частноправните субекти правото на Съюза е насочено и към пораждането на права, които стават част от патримониума на тези частноправни субекти. Тези права възникват не само когато са изрично уредени в Договорите, но и вследствие на задълженията, които тези договори налагат по ясно определен начин както на частноправните субекти, така и на държавите членки и на институциите на Съюза (решение от 11 ноември 2021 г., *Stichting Cartel Compensation и Equilib Netherlands*, C-819/19, EU:C:2021:904, т. 47 и цитираната съдебна практика).

- 50 Следва да се припомни, че член 101, параграф 1 ДФЕС и член 102 ДФЕС имат директен ефект в отношенията между частноправни субекти и предоставят права на правните субекти, които националните юрисдикции трябва да охраняват (решение от 14 март 2019 г., *Skanska Industrial Solutions* и др., C-724/17, EU:C:2019:204, т. 24).
- 51 Пълната ефективност на тези разпоредби, и по-специално полезното действие на установените в тях забрани, би била поставена под въпрос, ако не е възможно всеки да иска да бъдат поправени вредите, които евентуално е претърпял от договор или поведение, който/което може да ограничи или наруши конкуренцията (вж. в този смисъл решения от 14 март 2019 г., *Skanska Industrial Solutions* и др., C-724/17, EU:C:2019:204, т. 25, и от 28 март 2019 г., *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, т. 39).
- 52 Всъщност предявените пред националните съдилища иски за обезщетение за вреди за нарушение на правилата на Съюза относно конкуренцията гарантират пълната ефективност на член 101 ДФЕС, по-специално полезното действие на забраната, установена в параграф 1 от него, и така укрепват действието на правилата на Съюза в областта на конкуренцията, тъй като могат да възпрат сключването на споразумения или следването на практики, най-често скрити, които могат да ограничат или нарушат конкуренцията (вж. в този смисъл решение от 11 ноември 2021 г., *Stichting Cartel Compensation* и *Equilib Netherlands*, C-819/19, EU:C:2021:904, т. 50 и цитираната съдебна практика).
- 53 Както по същество отбелязва генералният адвокат в точка 82 от заключението си, същото важи и за исковите за обявяване на нищожност, предявени на основание член 101, параграф 2 ДФЕС.
- 54 Ето защо всяко лице има право да се позовава по съдебен ред на нарушение на член 101, параграф 1 ДФЕС и следователно на предвидената в член 101, параграф 2 ДФЕС нищожност на забранено от тази разпоредба споразумение или решение, както и да иска да бъдат поправени претърпените вреди, когато съществува причинно-следствена връзка между посочените вреди и това споразумение или решение (вж. в този смисъл решение от 11 ноември 2021 г., *Stichting Cartel Compensation* и *Equilib Netherlands*, C-819/19, EU:C:2021:904, т. 49 и цитираната съдебна практика).
- 55 Както следва от постоянната съдебна практика, националните съдилища, натоварени с прилагането в рамките на своята компетентност на разпоредбите на правото на Съюза, следва не само да гарантират пълното действие на тези разпоредби, но и да защитават правата, които те предоставят на частноправните субекти. Именно на тези съдилища е поверена задачата да осигурят правната защита, която произтича за правните субекти от директния ефект на разпоредбите на правото на Съюза (решение от 11 ноември 2021 г., *Stichting Cartel Compensation* и *Equilib Netherlands*, C-819/19, EU:C:2021:904, т. 52 и цитираната съдебна практика).
- 56 В този контекст следва да се припомни, че съгласно член 2 от Регламент № 1/2003 при всяко производство във връзка с прилагането на членове 101 и 102 ДФЕС, независимо дали става въпрос за национални производства, или производства на Съюза, тежестта на доказване на нарушение на член 101, параграф 1 ДФЕС или на член 102 ДФЕС се носи от страната или органа, който твърди наличието на нарушение.

- 57 Макар член 2 от Регламент № 1/2003 да урежда изрично тежестта на доказване, включително в случаи, в които исковите за обявяване на нищожност по член 101, параграф 2 ДФЕС и/или исковите за обезщетение за вреди за нарушение на конкурентното право са предявени след окончателно решение на национален орган за защита на конкуренцията като разглежданите в главното производство, това не променя факта, че Регламент № 1/2003 не съдържа разпоредби относно последиците на тези решения в рамките на тези два вида искове.
- 58 При липсата обаче на правна уредба на Съюза в тази област, приложима *ratione materiae* или *ratione temporis*, във вътрешния правен ред на всяка държава членка трябва да се уредят правилата за упражняване на правото да се иска установяване на нищожността на споразумения или решения по силата на член 101, параграф 2 ДФЕС, както и на правото на обезщетение за вредите, произтичащи от нарушение на член 101 ДФЕС, включително правилата относно обвързващото действие на окончателните решения на националните органи за защита на конкуренцията по такива видове искове, при спазване на принципите на равностойност и ефективност (вж. в този смисъл решение от 28 март 2019 г., *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, т. 42).
- 59 В този смисъл правилата, приложими относно съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които субектите черпят от директния ефект на правото на Съюза, не трябва да са по-неблагоприятни от правилата относно сходни съдебни производства във вътрешното право (принцип на равностойност) и не трябва да правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на Съюза (решение от 28 март 2019 г., *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, т. 43).
- 60 По-специално правилата, посочени в точка 58 от настоящото решение, не трябва да възпрепятстват ефективното прилагане на членове 101 и 102 ДФЕС и трябва да са адаптирани спрямо особеностите на делата в областта на конкурентното право, които по принцип налагат извършването на сложен фактически и икономически анализ (вж. в този смисъл решение от 28 март 2019 г., *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, т. 44, 46 и 47).
- 61 Както обаче отбелязва генералният адвокат в точки 91 и 92 от заключението си, упражняването на правото на обезщетение за нарушения на член 101 ДФЕС би било прекомерно трудно, ако на окончателните решения на орган за защита на конкуренцията не се признаят каквито и да било последици в граждански производства по искове за обезщетение за вреди или в производства по искове за установяване на нищожността на споразумения или решения, които са забранени по силата на този член.
- 62 Така, за да се гарантира ефективното прилагане на членове 101 и 102 ДФЕС, по-специално в производствата по искове за обявяване на нищожност, предявени на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, и по искове за обезщетение за вреди за нарушение на правилата за конкуренция, предявени след решение на национален орган за защита на конкуренцията, срещу което е подадена жалба за отмяна пред компетентните национални съдилища, но което е станало окончателно, след като е потвърдено от тези съдилища и което вече не може да бъде обжалвано по общия ред, следва да се приеме по-специално, че в рамките на производствата по такива искове, заведени пред съд на същата държава членка, в която този орган упражнява правомощията си, установяването на нарушение на конкурентното право от посочения орган доказва наличието на това нарушение до доказване на

противното, което следва да бъде направено от ответника, доколкото естеството на това нарушение, както и неговият материален, персонален, времеви и териториален обхват съответстват на тези на нарушението, констатирано в това решение.

- 63 При тези условия следва да се приеме, че за целите на такива производства наличието на констатирано в такова решение нарушение на правото на Съюза в областта на конкуренцията трябва да се счита за установено от ищеца до доказване на противното, като по този начин тежестта на доказване, определена в член 2 от Регламент № 1/2003, се прехвърля върху ответника, доколкото естеството, както и материалният, персоналният, времеви и териториалният обхват на твърдените нарушения, предмет на предявените от ищеца искове, съответстват на тези на нарушението, констатирано в посоченото решение.
- 64 Освен това, когато авторът, естеството, правната квалификация, продължителността и териториалният обхват на нарушението, констатирано в този вид решение, и на нарушението, което е предмет на съответната жалба, съвпадат само частично, констатациите в такова решение не са непременно напълно ирелевантни, а указват наличието на фактите, за които се отнасят тези констатации, както по същество отбелязва генералният адвокат в точка 97 от заключението си.
- 65 В случая запитващата юрисдикция следва да провери дали наследниците на KN са доказали, че тяхното положение попада в приложното поле на решенията от 2001 г. и от 2009 г., и по-специално че естеството, както и материалният, персоналният, времеви и териториалният обхват на твърдените нарушения, които са предмет на техния иск за обявяване на нищожност, и на иска им за обезщетение за вреди, предявен след тези окончателни решения, съответстват на естеството и обхвата на констатираните в тези решения нарушения.
- 66 Ако случаят не е такъв и ако констатираните в посочените решения нарушения се припокриват само в ограничена степен с нарушенията, твърдени в рамките на исковете, предявени от наследниците на KN, същите тези решения могат да се изтъкват като указващи наличието на фактите, за които се отнасят съдържащите се в тези решения констатации.
- 67 С оглед на изложените по-горе съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 101 ДФЕС, както е приложен с член 2 от Регламент № 1/2003 и разглеждан във връзка с принципа на ефективност, трябва да се тълкува в смисъл, че нарушението на конкурентното право — констатирано в решение на национален орган за защита на конкуренцията, срещу което е подадена жалба за отмяна пред компетентните национални съдилища, но което е станало окончателно, след като е потвърдено от тези съдилища — трябва да се счита за установено от ищеца, до доказване на противното, в рамките както на иск за обявяване на нищожност на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, така и на иск за обезщетение за вреди за нарушение на член 101 ДФЕС, като по този начин тежестта на доказване, определена в посочения член 2, се прехвърля върху ответника, доколкото естеството на твърдяното нарушение, което е предмет на тези искове, както и неговият материален, персонален, времеви и териториален обхват съвпадат с тези на нарушението, констатирано в посоченото решение.

По втория въпрос

- 68 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 101 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че ако ищецът успее да докаже наличието на нарушение на този член, което е предмет на иска му за обявяване на нищожност, предявен на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, както и на иска му за обезщетение за вредите, претърпени в резултат на това нарушение, споразуменията, за които се отнасят тези иски и които нарушават член 101 ДФЕС, са нищожни в своята цялост.
- 69 В това отношение следва да се припомни, че съгласно член 101, параграф 2 ДФЕС споразуменията или решенията, които са забранени в съответствие с този член, са нищожни.
- 70 Тази нищожност, на която може да се позове всеки, е задължителна за съда, щом са изпълнени условията за прилагане на член 101, параграф 1 ДФЕС и съответното споразумение не може да обоснове предоставянето на освобождаване по член 101, параграф 3 ДФЕС. Тъй като нищожността по член 101, параграф 2 ДФЕС има абсолютен характер, нищожно споразумение по силата на тази разпоредба няма действие в отношенията между договарящите страни и не може да се противопоставя на трети лица. Освен това нищожността може да засегне всички минали или бъдещи последици на съответното споразумение или решение (решение от 20 септември 2001 г., *Courage и Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, т. 22).
- 71 Предвидената в член 101, параграф 2 ДФЕС нищожност се отнася само до договорните клаузи, несъвместими с член 101, параграф 1 ДФЕС. Последиците от тази нищожност за всички други елементи на споразумението не попадат в приложното поле на правото на Съюза. Тези последици следва да се преценят от националната юрисдикция съгласно правото на нейната държава членка (вж. в този смисъл решение от 14 декември 1983 г., *Société de vente de ciments et bétons de l'Est*, 319/82, EU:C:1983:374, т. 12).
- 72 Националната юрисдикция следва да прецени съгласно приложимото национално право обхвата и последиците за всички договорни правоотношения на евентуална нищожност на някои договорни клаузи по силата на член 101, параграф 2 ДФЕС (решение от 18 декември 1986 г., *VAG France*, 10/86, EU:C:1986:502, т. 15).
- 73 Така предвидената в член 101, параграф 2 ДФЕС нищожност се прилага само по отношение на елементите на споразумението, които са забранени от член 101, параграф 1 ДФЕС. Цялото споразумение е нищожно само ако тези елементи изглеждат неделими от самото споразумение (вж. в този смисъл решение от 28 февруари 1991 г., *Delimitis*, C-234/89, EU:C:1991:91, т. 40).
- 74 С оглед на изложените по-горе съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 101 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че ако ищецът успее да докаже наличието на нарушение на този член, което е предмет на иска му за обявяване на нищожност, предявен на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, както и на иска му за обезщетение за вреди за това нарушение, националният съд трябва да изведе всички последици от това и по-специално в съответствие с член 101, параграф 2 ДФЕС да направи извод за нищожността на всички договорни клаузи, несъвместими с член 101, параграф 1 ДФЕС, като цялото съответно споразумение е нищожно само ако тези елементи изглеждат неделими от самото споразумение.

По съдебните разноски

- 75 Тъй като за страните в главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

- 1) Член 101 ДФЕС, както е приложен с член 2 от Регламент № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 година относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове [101 и 102 ДФЕС], и разглеждан във връзка с принципа на ефективност, трябва да се тълкува в смисъл, че нарушението на конкурентното право — констатирано в решение на национален орган за защита на конкуренцията, срещу което е подадена жалба за отмяна пред компетентните национални съдилища, но което е станало окончателно, след като е потвърдено от тези съдилища — трябва да се счита за установено от ищеца, до доказване на противното, в рамките както на иск за обявяване на нищожност на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, така и на иск за обезщетение за вреди за нарушение на член 101 ДФЕС, като по този начин тежестта на доказване, определена в посочения член 2, се прехвърля върху ответника, доколкото естеството на твърдяното нарушение, което е предмет на тези искове, както и неговият материален, персонален, времеви и териториален обхват съвпадат с тези на нарушението, констатирано в посоченото решение.
- 2) Член 101 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че ако ищецът успее да докаже наличието на нарушение на този член, което е предмет на иска му за обявяване на нищожност, предявен на основание член 101, параграф 2 ДФЕС, както и на иска му за обезщетение за вреди за това нарушение, националният съд трябва да изведе всички последици от това и по-специално в съответствие с член 101, параграф 2 ДФЕС да направи извод за нищожността на всички договорни клаузи, несъвместими с член 101, параграф 1 ДФЕС, като цялото съответно споразумение е нищожно само ако тези елементи изглеждат неделими от самото споразумение.

Подписи